

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

навчальної дисципліни «Особиста безпека»

3. Методичні вказівки до практичних занять

Тема №1: Сутність, основні поняття та категорії безпеки життєдіяльності
Практичне заняття 1 Сутність, основні поняття та категорії безпеки життєдіяльності

Навчальна мета заняття: знати суть безпеки життєдіяльності, її задачі, функції, а також основні поняття та категорії; вміти визначати місце безпеки життєдіяльності у системі сучасних наук і в рамках формування особистої безпеки поліцейського.

Час проведення - 2 год. Місце проведення - навчальна аудиторія.

Навчальні питання

1. Сутність, задачі, основні етапи розвитку безпеки життєдіяльності.
2. Основні поняття та визначення безпеки життєдіяльності.
3. Місце безпеки життєдіяльності у системі сучасних наук
4. Класифікація небезпечних та шкідливих факторів.
5. Надзвичайні ситуації: їх ознаки, види та рівні.
6. Теорія небезпеки та ризику.

Література :

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Кодекс цивільного захисту: Закон України від 02.10.2012 за № 5403-VI. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>

3. Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій: Наказ МВС України від 06.08.2018 № 658р. № 1400. // База даних (БД)

«Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-18#Text>

4. Порядок класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368 (Офіційний вісник України, 2004 р., № 12, ст. 740; 2009 р., № 24, ст. 800; 2013 р., № 41, ст. 1477). // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004- %D0%BF#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-%D0%BF#Text)

5. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо, і В.М. Пічі. Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: "Новий Світ., 2002. 328 с. URL: https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/ZHelibo-YE.P.-Bezpeka_zhittyediyalnosti.pdf

6. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10837> Додаткова 1. Безпека людини у сучасних умовах: монографія / В.В. Березуцький, Н.Л. Березуцька, А.О. Богодист та ін.; за заг. ред. проф. В.В. Березуцького. Харків: ФОП Мезіна В.В., 2018. 208 с., С.8-22 URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/34933>.

План проведення заняття

I. Вступ: 15 хвилин. Прийняти доповідь про готовність групи, перевірити наявність особового складу та підготовку до проведення заняття, провести інструктаж про заходи особистої безпеки при проведенні заняття, довести тему, навчальні питання та порядок їх відпрацювання, мету заняття.

II. Основна частина: 65 хвилин. Розпочати заняття необхідно з постановки проблемних питань по темі. Також звертається увага курсантів на

окремі питання, які необхідно розкрити під час виступів на занятті. При розкритті першого питання курсанти повинні висвітлити сутність, задачі, а також розглянути основні етапи розвитку безпеки життєдіяльності. Особливу увагу слід звернути на те, що безпека життєдіяльності охоплює життя і діяльність людини у взаємодії з навколишнім (природним та штучним) середовищем, це наука про загальну стратегію виживання та розвитку людства на різних рівнях прояву людського буття в залежності від стану навколишнього природного та техногенного середовища, шляхів людської діяльності та світогляду, державної політики та міжнародних принципів співіснування та розвитку, яка вивчає загальні закономірності виникнення небезпек для життя і здоров'я людини та визначає шляхи, засоби та заходи щодо їхнього запобігання, подолання та зменшення негативних наслідків в разі виникнення НС, аварій, катастроф. При висвітленні другого питання необхідно виокремити основні поняття та визначення безпеки життєдіяльності (життя, діяльність, життєдіяльність, безпека, небезпека, ризик), з'ясувати їх місце у вивченні безпеки життєдіяльності. У третьому питанні потрібно розкрити місце безпеки життєдіяльності в системі сучасних наук, її зв'язок із гуманітарним (філософія, теологія, лінгвістика); природничими (математика, фізика, хімія, біологія); інженерними (опір матеріалів, інженерна справа, електроніка); науками про людину (медицина, психологія, ергономіка, педагогіка); науками про суспільство (соціологія, економіка, право) науками. Розглядаючи четверте питання, потрібно розуміти, що джерелами (носіями) небезпек є природні процеси та явища, елементи техногенного середовища, людські дії, що криють у собі загрозу небезпеки. Небезпеки існують у просторі й часі та реалізуються у вигляді потоків енергії, речовини та інформації. Саме на цьому і ґрунтується класифікація небезпечних факторів. За характером та природою впливу всі небезпечні та шкідливі фактори поділяються на: фізичні, хімічні, біологічні та психо-фізіологічні. При підготовці п'ятого питання курсанти повинні усвідомити, що у безпеці життєдіяльності суттєвою є класифікація небезпек

життєдіяльності людства за джерелами походження, згідно з якою усі небезпеки поділяються на чотири групи: природні, техногенні, соціально-політичні та комбіновані. За Кодексом цивільного захисту України надзвичайні ситуації класифікуються за характером походження, ступенем поширення, розміром людських втрат та матеріальних збитків. Залежно від характеру походження подій, що можуть зумовити виникнення надзвичайних ситуацій на території України, визначаються такі види надзвичайних ситуацій:

- 1) техногенного характеру;
- 2) природного характеру;
- 3) соціальні;
- 4) воєнні.

Залежно від обсягів заподіяних надзвичайною ситуацією наслідків, обсягів технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для їх ліквідації, визначаються такі рівні надзвичайних ситуацій: 1) державний; 2) регіональний; 3) місцевий; 4) об'єктовий. Порядок класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями встановлюється відповідно до Порядку класифікації надзвичайних ситуацій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368. ДК 019:2010. Класифікатор надзвичайних ситуацій. надає перелік конкретних надзвичайних ситуацій відповідно за групами – природні, техногенні, воєнні, соціальні. Шосте питання охоплює дослідження поняття ризик як кількісної оцінки небезпеки або частоти реалізації небезпеки та концепції допустимого ризику як такого рівня ризику, який суспільство спроможне забезпечити у цей час, виходячи з рівня життя, соціально-політичного та економічного становища, розвитку науки та техніки. Після розгляду теоретичних питань перевіряється виконання самостійної роботи, заслуховуються доповіді курсантів з їх обговоренням, проводиться тестовий контроль знань. III. Заключна частина: 10 хвилин. У заклучній частині заняття аналізується та узагальнюється вивчений матеріал, підбиваються підсумки щодо рівня засвоєння матеріалу

теми, а також пояснюється завдання на наступну тему практичного заняття. Завдання що виносяться на самостійну роботу курсанта (при виконанні завдання обов'язково зазначати джерело, котрим Ви користувалися): Законспектувати і вивчити програмні питання 1.Законспектувати і вивчити питання

2.Скласти словник термінів до теми (якщо поняття зустрічались по тексту, їх 2-гий раз їх писати непотрібно).

Життя, діяльність, життєдіяльність, безпека, небезпека, надзвичайна ситуація, небезпечний фактор, шкідливий фактор, вражаючий фактор, ризик, допустимий ризик. Теми рефератів 1. Історичний процес розвитку безпеки життєдіяльності як науки. 2. Ергономіка: сутність, розвиток, роль у забезпеченні безпеки життєдіяльності. 3. Класифікація небезпек – перший крок до забезпечення безпеки людини. 4. Ризик, як фактор потенційної небезпеки.

Тема №2: Поліцейський в системі «Людина-життєве середовище»

Практичне заняття 2 Поліцейський в системі «Людина-життєве середовище»

Навчальна мета заняття: знати сутність середовища життєдіяльності працівника національної поліції, дослідити особливості взаємодії людини з навколишнім середовищем, духовні, фізіологічні та психологічні особливості людини і їх значення у безпеці життєдіяльності і для забезпечення особистої безпеки поліцейського.

Час проведення – 2 год.

Місце проведення – навчальна аудиторія.

Навчальні питання

1. Середовище життєдіяльності людини: сутність, види.
2. Система «людина – життєве середовище» та її компоненти.
3. Фізіологічні особливості людини. Основні аналізатори безпеки життєдіяльності: види, будова, значення.

4. Психологічні особливості людини. Нервова система

5. Стрес. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки.

Література:

1. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10837>

2. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо, і В.М. Пічі. Львів: Піча Ю.В., К.: "Каравела", Львів: "Новий Світ., 2002. 328 с. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/ZHelibo-YE.P.-Bezpeka-zhittiediynosti.pdf>

Додаткова

1. Безпека людини у сучасних умовах: монографія / В.В. Березуцький, Н.Л. Березуцька, А.О. Богодист та ін.; за заг. ред. проф. В.В. Березуцького. Харків: ФОП Мезіна В.В., 2018. 208 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI_Press/34933.

2. Березуцький В.В. Основи професійної безпеки та здоров'я людини : підручник / В.В. Березуцький [та ін.] ; під ред. проф. В.В. Березуцького. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. 553 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI_Press/37199/1/Book_2018_Berezutskyi_Osnovy_prof_bezpeky.pdf

3. Зубар Н.М. Основи фізіології і гігієни харчування: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 336 с. URL: http://boguslav-vpusp.net.ua/images/Files_2018/Osnovu_fiziologii_N.Zubar.pdf

4. Конфліктологія : навч. посіб. / А.І. Берлач, В.В. Кондрюкова, В.О. Криволапчук, О.Г. Поліщук; ОДУВС вид. 2-ге, доповн. Одеса : ОДУВС, 2010. 162 с. URL:

<http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/310/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>

5. Платковська, О. В. Негативні психоемоційні стани та їх корекція в персоналу правоохоронних органів. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 берез. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. С. 214-216. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8988>

6. Як пережити кризу і зберегти спокій (Офіційний сайт ДСНС) URL: <https://dsns.gov.ua/uk/abetka-bezpeki/diyi-naselennya-v-umovax-nadzvicainix-situacii-vojenного-xarakteru>

План проведення заняття

I. Вступ: 15 хвилин. Прийняти доповідь про готовність групи, перевірити наявність особового складу та підготовку до проведення заняття, провести інструктаж про заходи особистої безпеки при проведенні заняття, довести тему, навчальні питання та порядок їх відпрацювання, мету заняття.

II. Основна частина: 65 хвилин. Розпочати заняття необхідно з постановки проблемних питань по темі. Також звертається увага курсантів на окремі питання, які необхідно розкрити під час виступів на занятті. При розкритті першого питання курсанти повинні зрозуміти сутність поняття середовище життєдіяльності людини та його види: природне, соціальне або соціально-політичне, техногенне середовище. Досліджуючи техногенне середовище, потрібно знати, що воно, в свою чергу, поділяється на побутове і виробниче середовище. Потрібно також розібратися, які параметри характеризують виробниче середовище, а які побутове і як вони можуть характеризувати безпечність цього виду середовища. Друге питання тісно пов'язане з теорією систем. Системою, яка вивчається у безпеці життєдіяльності, є система «людина - життєве середовище». Особливу увагу

при вивченні другого питання слід звернути на те, що хоча основним об'єктом вивчення безпеки життєдіяльності є зв'язки у системі «людина - життєве середовище», у центрі уваги перебуває людина. Життєве середовище – другий елемент системи «людина – життєве середовище». Людина є елементом багатьох систем, таких як: мікроколектив(сім'я), колектив мешканців будинку, мікрорайон, місто, країна і залежно від рівня може мати відмінні властивості, виконувати інші ролі і таким чином впливати на загальний стан системи, її безпеку. Крім того, поліцейський є частиною багатьох систем- соціальних, соціо-технічних і важливо розуміти, як формується взаємодія в таких системах і підтримується безпека. Як взаємодіє людина (поліцейський) у системі «людина-машина». Які особливості такої взаємодії мають значення для виконання службових обов'язків. У третьому питанні потрібно розкрити сутність і складові поняття фізіологічні особливості організму людини, які є важливими саме для забезпечення її життєдіяльності: Потрібно знати характеристика основних аналізаторів безпеки життєдіяльності - зорового, слухового, шкірного, або тактильного, аналізатора внутрішніх органів, або вісцерального аналізатора. Розглядаючи четверте питання, потрібно розуміти сутність і види психологічних особливостей людини загалом і працівника Національної поліції. Серед них потрібно зупинитись на вивченні таких як: психіка, атрибути людини: стать, вік, темперамент, риси людини: інтелект, відповідальність, характер, якості людини: відчуття, сприйняття, мислення, пам'ять, емоції; види рухових реакцій і їх значення для виконання службових функцій. П'яте питання передбачає дослідження поняття психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. Потрібно розібратися, що представляє собою стрес, чому він є небезпечним, які реакції людини на стрес і чому це так важливо для забезпечення питань безпеки. Після розгляду теоретичних питань перевіряється виконання самостійної роботи, заслуховуються доповіді курсантів з їх обговоренням, проводиться тестовий контроль знань. III. Заклучна частина: 10 хвилин. У заклучній частині заняття аналізується та

узагальнюється вивчений матеріал, підбиваються підсумки щодо рівня засвоєння матеріалу теми, а також пояснюється завдання на наступну тему практичного заняття.

Завдання що виносяться на самостійну роботу курсанта 1. Законспектувати і вивчити програмні питання (при виконанні завдання обов'язково зазначати джерело, котрим Ви користувалися): 1. Законспектувати і вивчити питання:

1. Стрес. Фактори, що викликають стрес у роботі працівника правоохоронних органів

2. Психотипи за реакцією людей на небезпеку. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки. Стресові стани у людей, що знаходяться в районі НС.

3. Захисні властивості людського організму. Аналізатори БЖД.

4. Біоритми людського організму і їх роль у забезпеченні життєдіяльності організму. Вплив на працездатність людини.

5. Вплив на психіку алкоголю, тютюну і наркотичних речовин.

6. Занотуйте перелік небезпек (скласти самостійно), що є характерними для побутового середовища людини, а які для техногенного -з точки зору виконання службових обов'язків працівником Національної поліції.

2. Скласти словник термінів до теми (якщо поняття зустрічались по тексту, їх 2-ий раз писати не потрібно). середовище життєдіяльності людини, фактори середовища життєдіяльності, шкідливий вплив на здоров'я людини, сприятливі умови життєдіяльності людини, особиста безпека поліцейського, аналізатори безпеки життєдіяльності, психіка, атрибути людини: стать, вік, темперамент, риси людини: інтелект, відповідальність, характер, якості людини: відчуття, сприйняття, мислення, пам'ять, емоції, рухові реакції, стрес, психічні стани, психічні процеси, психічні властивості.

Теми рефератів

1. Загальні уявлення про обмін речовин та енергію.
2. Роль біоритмів у забезпеченні життєдіяльності людини.
3. Пам'ять людини: види, методи збереження і покращення.
4. Здоров'я людини як показник якості навколишнього середовища.
5. Вплив алкоголю, наркотичних та лікарських речовин на організм людини.

Тема №3: Природні, техногенні, соціально-політичні небезпеки: характеристика, їх вплив на людей та об'єкти економіки

Практичне заняття 3 Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки Аудиторія обладнана мультимедійним проектором. Навчальна мета заняття: з'ясувати роль природних загроз, дослідити характер і наслідки їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки.

Час проведення – 2 год.

Місце проведення – навчальна аудиторія

Навчальні питання

1. Природні загрози: сутність, види.
2. Геологічні процеси і явища.
3. Метеорологічні процеси і явища.
4. Гідрологічні процеси і явища.
5. Пожежі у природних екосистемах
6. Біологічні небезпеки.

Література:

1. ДСТУ 2272-2006 „Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять”. URL: https://ammokote.com/wp-content/uploads/2020/08/DSTU_2272_2006.pdf
2. ДСТУ EN ISO 7010:2019 (EN ISO 7010:2012; A1:2014; A2:2014; A3:2014; A4:2014; A5:2015; A6:2016; A7:2017, IDT; ISO 7010:2011; Amd

1:2012; Amd 2:2012; Amd 3:2012; Amd 4:2013; Amd 5:2014; Amd 6:2014; Amd 7:2016, IDT) Графічні символи КОЛЬОРИ ТА ЗНАКИ БЕЗПЕКИ Зареєстровані знаки безпеки. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_en_iso_7010_2019.pdf

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Кодекс цивільного захисту: Закон України від 02.10.2012 за № 5403-VI. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>. 5. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України № 4004-XII від 24 лютого 1994 року. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4004> Про питну воду та питне водопостачання: Закон України № 2918-III від 10 січня 2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14#Text>

План проведення заняття

I. Вступ: 10 хвилин. Прийняти доповідь про готовність групи, перевірити наявність особового складу та підготовку до проведення заняття, провести інструктаж про заходи особистої безпеки при проведенні заняття, довести тему, навчальні питання та порядок їх відпрацювання, мету заняття. Також звертається увага курсантів на окремі питання, які необхідно розкрити під час виступів на занятті.

II. Основна частина: 70 хвилин. II. Заняття проводиться бригадним методом, за тиждень-два курсанти розподіляються на 5 бригад, кожній з яких видається окреме завдання: дослідити і вивчити окремий вид надзвичайних ситуацій природного походження: 1 бригада – геологічні процеси і явища: характеристика, способи і механізми зменшення негативних наслідків,

статистика та приклади по Україні; 2 бригада – метеорологічні процеси і явища характеристика, способи і механізми зменшення негативних наслідків, статистика та приклади по Україні; 3 бригада – гідрологічні процеси і явища характеристика, способи і механізми зменшення негативних наслідків, статистика та приклади по Україні; 4 бригада – пожежі у природних екосистемах характеристика, способи і механізми зменшення негативних наслідків, статистика та приклади по Україні; 5 бригада – біологічні небезпеки: характеристика, способи і механізми зменшення негативних наслідків, статистика та приклади по Україні. Кожна бригада на основі вивчення 3-ї теми курсу готує презентацію і обирає доповідача та співдоповідача. Підготовлену презентацію за заданою темою мала група представляє на навчальному занятті. Відповідно оформлені паперові варіанти доповідей і файл презентації здають викладачеві на перевірку. Презентації повинні бути підготовлені самостійно і обов'язково містити слайди з такою інформацією: 1. Коротка характеристика явища, 2. Статистика по Україні, найбільш видатні явища, що сталися в Україні, 3. конкретні рекомендації щодо запобігання і дій в умовах тих ситуацій. Для довідки можна користуватися матеріалами сайту ДСНС України: Рекомендації щодо дій населення у надзвичайних ситуаціях - <https://www.dsns.gov.ua/ua/Abetka-bezpeki.html> Аналітичний огляд стану техногенної та природної безпеки в Україні за 2019р., 2020р., 2021рік. Національна доповідь про стан техногенної та екологічної безпеки за 2021.,2020.,...2001р. При розкритті першого питання курсанти повинні висвітлити сутність поняття «стихійне лихо», «природні загрози». При висвітленні другого питання необхідно виокремити сутність й основні складові геологічних процесів і явищ (виверження вулканів, землетруси, зсуви, селі), їх особливості, порядок дій, навести статистику. У третьому питанні потрібно розкрити сутність й основні складові метеорологічних процесів і явищ (урагани, зливи, ожеледі, блискавки) їх особливості, порядок дій, навести статистику. Розглядаючи четверте питання, потрібно розкрити сутність й основні складові

гідрологічних процесів і явищ (повені, снігові лавини, шторми), їх особливості, порядок дій, навести статистику. При підготовці п'ятого питання студенти повинні усвідомити, що велике місце займають пожежі у природних екосистемах, їх види і особливості, порядок дій, навести статистику природних пожеж за областями України. Шосте питання охоплює дослідження біологічних небезпек, тобто таких небезпек, які спричинені живими організмами – вірусами, бактеріями, рослинами, тваринами. Особливу увагу потрібно приділити тим видам, які характерні для України. В умовах епідемії COVID-19 потрібно розглянути механізми розповсюдження інфекційних хвороб, їх види і небезпечні наслідки, які виникають. Також потрібно розглянути методи боротьби з цими хворобами. Вакцинація як метод профілактики розповсюдження небезпечних хвороб. III. Заключна частина: 10 хвилин. У заключній частині заняття аналізується та узагальнюється вивчений матеріал, підбиваються підсумки щодо рівня засвоєння матеріалу теми. За результатами доповідей, якості підготовлених презентацій та трудового внеску кожного члена бригади виставляється оцінка за практичне заняття, а також пояснюється завдання на наступну тему практичного заняття.

Завдання що виносяться на самостійну роботу курсанта

1. Законспектувати і вивчити питання:

1.1. Пожежі у природних екосистемах;

1.2. Біологічні небезпеки

2. Скласти словник термінів до теми. надзвичайна ситуація природного характеру, стихійне лихо, землетрус, осідання ґрунтів над гірничими виробками, зсув, обвал, ерозія ґрунту, ураган, смерч, шквал, пожежа ландшафтна, пожежа лісова, степова, пожежа торф'яна, підтоплення, затоплення, найпростіші, гриби, віруси, рикетсії, бактерії. пандемія, епідемія, вакцинація, карантин.

Теми рефератів

1. Небезпечні метеорологічні явища в Україні: стан, причини, наслідки, методи подолання.
2. Небезпечні гідрологічні процеси і явища в Україні: стан, причини, наслідки, статистика, методи подолання.
3. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ в Україні: стан, причини, наслідки, статистика, методи подолання.
4. Пожежі у природних екосистемах України: причини виникнення і способи боротьби, статистика, методи боротьби.
5. Біологічні небезпеки (небезпечні інфекційні хвороби): характерні ознаки, способи і механізми зменшення негативних наслідків.
6. Роль вакцинації у запобіганні розповсюдження небезпечних хвороб.

Практичне заняття 4-5 Техногенні небезпеки та їхні наслідки.

Навчальна мета заняття: дослідити сутність промислових аварій, характер, і їх наслідки, навчитися класифікувати аварії за вражаючими факторами і рівнями; дослідити сутність радіаційної та хімічної безпеки, характер, наслідки хімічного та радіаційного зараження, навчитися класифікувати аварії за характером дії і масштабами, знати методи вимірювання і контролю.

Час проведення – 4 год. Місце проведення - навчальна аудиторія

Навчальні питання

1. Техногенні небезпеки: сутність, види причини, вражаючі фактори.
2. Промислові аварії на транспорті, на транспортних комунікаціях; на гідродинамічних об'єктах – характерні особливості, вражаючі фактори.
3. Радіаційне зараження: сутність, джерела, методи виявлення і вимірювання іонізуючих випромінювань, методи захисту. Дозиметричний контроль.

4. Хімічна безпека. Класифікація хімічних речовин за ступенем токсичності, здатності до горіння, впливом на організм людини.

5. Аварії на хімічно-небезпечних об'єктах: характеристика. Причини, методи запобігання і ліквідації наслідків. Хімічний контроль.

Література 1. ДСТУ 2272-2006 „Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять”. URL: https://ammokote.com/wp-content/uploads/2020/08/DSTU_2272_2006.pdf

2. ДСТУ EN ISO 7010:2019 (EN ISO 7010:2012; A1:2014; A2:2014; A3:2014; A4:2014; A5:2015; A6:2016; A7:2017, IDT; ISO 7010:2011; Amd 1:2012; Amd 2:2012; Amd 3:2012; Amd 4:2013; Amd 5:2014; Amd 6:2014; Amd 7:2016, IDT) Графічні символи КОЛЬОРИ ТА ЗНАКИ БЕЗПЕКИ Зареєстровані знаки безпеки. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_en_iso_7010_2019.pdf

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Кодекс цивільного захисту: Закон України від 02.10.2012 за № 5403-VI. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

5. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України №39/95- ВР від 8 лютого 1995 року. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80>

6. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України № 4004-XII від 24 лютого 1994 року. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>

План проведення заняття

I. Вступ: 15 хвилин.

Прийняти доповідь про готовність групи, перевірити наявність особового складу та підготовку до проведення заняття, провести інструктаж про заходи особистої безпеки при проведенні заняття, довести тему, навчальні питання та порядок їх відпрацювання, мету заняття. II.

Основна частина: 65 хвилин. Розпочати заняття необхідно з постановки проблемних питань по темі. Також звертається увага курсантів на окремі питання, які необхідно розкрити під час виступів на занятті. При розкритті першого питання курсанти повинні зрозуміти, що техногенні небезпеки – це небезпеки, пов'язані з використанням транспортних засобів, експлуатацією транспортних комунікацій, використанням горючих, легкозаймистих і вибухонебезпечних речовин та матеріалів, хімічних речовин, небезпечних гідродинамічних об'єктів та різними видами випромінювання. Об'єкт підвищеної небезпеки – об'єкт, який згідно із законом вважається таким, на якому є реальна загроза виникнення аварії та/або надзвичайної вражаючі фактори ситуації техногенного чи природного характеру. Фактори ураження джерел техногенних небезпек за генезою поділяють на 1) фактори прямої дії (первинні) безпосередньо викликані виникненням джерела техногенної надзвичайної ситуації, 2) фактори побічної дії (вторинні) – викликані змінами об'єктів навколишнього середовища і первинними факторами ураження. За механізмом дії фактори ураження поділяють на фактори фізичної дії: повітряна ударна хвиля, хвиля тиску в ґрунті, сейсмічна вибухова хвиля, хвиля прориву гідротехнічних споруд, уламки або осколки, екстремальне нагрівання середовища, теплове випромінювання, іонізуюче випромінювання та фактори хімічної дії: токсична дія небезпечних хімічних речовин. Ще виокремлюють фактори біологічної дії. Друге питання розкриває характерні особливості промислових аварій на транспорті, на транспортних комунікаціях; на гідродинамічних об'єктах. Гідродинамічні аварії – аварії які виникають в результаті руйнації дамб, плотин та інших споруд, що

утримують воду. Велика кількість води заливає значні території призводить до загибелі великої кількості людей, руйнування систем життєзабезпечення.

Причиною таких аварій можуть бути природні катаклізми, а також дія людей (тероризм, невірне виконання певних функцій, фізичний знос (старіння) та руйнування цих споруд). Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Можливими аваріями на міському транспорті можуть бути: пожежа, сід із рейок трамвая, зіткнення, перекидання, аварія струмопостачання. Аварійність транспортних засобів залежить від: їх технічного стану, стану дороги, кліматичних, природних умов, швидкості руху, дисциплінованості і професіоналізму водіїв і пішоходів. У світі щорічно внаслідок ДТП на автомобільному транспорті гине 250 тис. людей і приблизно в 30 раз більше травмується. Велике значення при аваріях має психологічний чинник, зокрема емоційний стрес. На авіаційному транспорті щорічно відбувається близько 60 катастроф, у 35 з яких гинуть усі пасажери і екіпаж (до 2 тис. людських життів щорічно). Відмови двигунів у польотах практично завжди призводять до неминучих катастроф. Ризик потрапити під колеса машин в 10-15 разів вищий від ризику загинути в авіакатастрофі. Наслідки при авіакатастрофах для пасажирів: слабкий невротичний шок, тяжкі чисельні травми (ушкодження тазових органів, черевної порожнини, грудної клітки, поранення голови, шиї, опіки, переломи, асфіксія через задуху парами синильної кислоти, яка виділяється при горінні пластику та ін.). Небезпечні події на залізниці: пожежі, аварії струмопостачання, аварії поїздів. Зони підвищеної небезпеки на залізничному транспорті: залізничні колії, посадочні платформи і вагони, системи електропостачання. Постійну небезпеку становлять можливість аварій, зіткнення, отримання травм під час посадки на потяг чи висадки, перевезення небезпечних вантажів, пожежі в вагонах (у замкненому просторі перебуває значна кількість людей, швидко підвищується температура в осередку пожежі, утворюються токсичні продукти горіння). Мореплавство також пов'язане з можливістю аварій, катастроф, ризиком для життя людей,

хоча нижчим, ніж на автотранспорті, але вищим, ніж на авіаційному і залізничному. В світі на морському транспорті щорічно зазнають аварій понад 8000 кораблів, понад 200 з них гине. Основними причинами гибелі кораблів є посадка на рифи, зіткнення, перекидання, пожежі, порушення норм експлуатації і правил безпеки, найчастіше помилки капітана і команди. Евакуація пасажирів при виникненні загрози загибелі корабля пов'язана з ризиком для життя людей, особливо в умовах шторму. Найбільша небезпека виникає при відмові пристроїв. Неможливість залишити корабель призводить до втрачання шансів на спасіння пасажирів. Ризик для життя виникає при спуску на воду рятувальних засобів, неправильному використанні рятувальних жилетів або коли люди стрибають з висоти 6-15 м з борту корабля, що тоне при тривалому перебуванні в воді причинами смерті можуть стати гіпотермія (переохолодження) і виснаження. Особливу групу становлять аварії при транспортуванні небезпечних речовин. Небезпечні вантажі з небезпечними речовинами маркують.

Класифікація небезпечних вантажів:

Клас 1. Вибухові матеріали і речовини.

Клас 2. Гази.

Клас 3. Легкозаймисті рідини.

Клас 4.1. Легкозаймисті тверді речовини.

Клас 4.2. Речовини, здатні до самозаймання.

Клас 4.3. Речовини, які виділяють займисті гази, взаємодіючи з водою.

Клас 5.1. Речовини, що окислюють.

Клас 5.2. Органічні пероксиди.

Клас 6.1. Токсичні речовини.

Клас 6.2. Інфекційні речовини.

Клас 7. Радіоактивні матеріали.

Клас 8. Корозійні речовини.

Клас 9. Інші небезпечні речовини та вироби. Нормами Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів» визначено правові, організаційні,

соціальні, економічні засади діяльності, пов'язаної з перевезенням небезпечних вантажів різними видами транспорту.

Визначальні ознаки транспортних аварій:

- Віддаленість місця аварії (катастрофи) від великих населених пунктів, що ускладнює збір достовірної інформації та надання першої медичної допомоги потерпілим.

- Ліквідація пожеж на території залізничних станцій та вузлів

- Важкодоступність під'їздів до місця катастрофи та труднощі з використанням інженерної техніки.

III. Заключна частина: 10 хвилин. У заключній частині заняття аналізується та узагальнюється вивчений матеріал, підбиваються підсумки щодо рівня засвоєння матеріалу теми, а також пояснюється завдання на наступну тему практичного заняття.

Теми рефератів

1. Аварії на гідродинамічних об'єктах.
2. Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях.
3. Транспортування небезпечних речовин: вимоги, маркування.
4. Приклади найбільш відомих техногенних катастроф у світі, як наслідки порушення вимог безпеки систем.
5. Чорнобильська катастрофа: події, факти, цифри.
6. Біологічна дія іонізуючих випромінювань на живий організм. Проблеми йододефіциту.
7. Особливості забруднення місцевості, води, продовольства у разі виникнення аварій з викидом небезпечних хімічних речовин.
8. Катастрофи на хімічних об'єктах: причини, наслідки, досвід.
9. ДТП в Україні: статистика, причини, механізми запобігання.

Практичне заняття 6-7 Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики.

Навчальна мета заняття: дослідити сутність соціально-політичних небезпек, їхні види та характеристики, дослідити сутність соціальних та психологічних факторів ризику, вивчити поведінкові реакції населення у НС, принципи забезпечення особистої безпеки поліцейського як під час надзвичайних ситуацій соціально-політичного характеру, так і під час виконання службових обов'язків у звичайному режимі. Час проведення – 4 год. Місце проведення - навчальна аудиторія.

Навчальні питання

1. Соціально-політичні небезпеки: сутність, види, наслідки.
2. Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини.
3. Соціально обумовлені хвороби і хвороби, пов'язані із вживанням небезпечних речовин(алкоголь, наркотики). Характеристика. Забезпечення особистої безпеки поліцейського.
4. Тероризм: сутність, види, причини, наслідки, методи запобігання та захисту.
5. Інформаційна безпека. Вплив інформаційного чинника на людину.
6. Натовп: поняття, різновиди, правила поведінки людини в натовпі.
7. Поведінкові реакції населення у НС

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс цивільного захисту: Закон України від 02.10.2012 за № 5403-VI. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
3. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. N 25. ст.180 // База даних (БД)

«Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>

4. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України №39/95-ВР від 8 лютого 1995 року. URL: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/39/95- %D0%B2%D1%80](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80)

5. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 року №580-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

План проведення заняття

I. Вступ: 15 хвилин.

Прийняти доповідь про готовність групи, перевірити наявність особового складу та підготовку до проведення заняття, провести інструктаж про заходи особистої безпеки при проведенні заняття, довести тему, навчальні питання та порядок їх відпрацювання, мету заняття. II.

Основна частина: 65 хвилин.

Розпочати заняття необхідно з постановки проблемних питань по темі. Також звертається увага курсантів на окремі питання, які необхідно розкрити під час виступів на занятті. При розкритті першого питання курсанти повинні зрозуміти, що основою виникнення соціальних небезпек є соціально-економічні процеси негативного характеру, що відбуваються в суспільстві. Класифікація і кодифікація надзвичайних ситуацій здійснюють відповідно до ДК 019:2010. Класифікатор надзвичайних ситуацій. Відповідно визначено такі види НС соціального характеру:

1. Збройні напади, захоплення й утримування об'єктів державного значення (найважливіших і важливих державних об'єктів) або реальна загроза здійснення таких акцій.

2. Посягання на життя державного чи громадського діяча.

3. Напад, замах на життя членів екіпажу повітряного морського (річкового) судна, викрадення (спроба викрадення), знищення (спроба

знищення) такого судна, захоплення заручників з-поміж членів екіпажу чи пасажирів.

4. Установлення вибухового пристрою у багатолюдному місці.

5. Установі (організації, підприємстві), житловому секторі, транспорті.

6. НС, пов'язані зі зникненням чи викраденням зброї та небезпечних речовин з об'єктів їх зберігання, використання, перероблення або під час транспортування.

7. НС, пов'язані з нещасними випадками з людьми: - НС, пов'язана з нещасним випадком під час виконання трудових обов'язків . - НС, пов'язана з нещасним випадком у лісних, гірських масивах, печерах та інших важкодоступних місцях. - НС, пов'язана з нещасним випадком з людьми на воді. - НС унаслідок відриву прибережного льоду з людьми. - НС, пов'язана з викраденням людей. - НС, пов'язана з захопленням заручників. - НС, пов'язана зі зникненням людей. - НС, пов'язана з нещасним випадком, іншим

Соціальні небезпеки можуть бути класифіковані за певними ознаками. 1. За походженням можуть бути виділені такі групи небезпек: а) небезпеки, пов'язані з психічним впливом на людину (шантаж, шахрайство, крадіжки та ін.). б) небезпеки, пов'язані з фізичним насильством (розбій, бандитизм, терор, гвалтування, утримання заручників). в) небезпеки, пов'язані з вживанням речовин, що руйнують організм людини (наркоманія, алкоголізм, паління); г) небезпеки, пов'язані з хворобами (СНІД, венеричні захворювання); д) небезпеки самогубства. 2. За масштабами подій соціальні небезпеки можна розділити на: локальні; регіональні; глобальні. 3. За статевовіковими ознаками поділяють соціальні небезпеки, що характерні: для дітей, молоді, жінок, чоловіків та людей похилого віку. 4. За організацією соціальні небезпеки можуть бути випадковими і навмисними. Політичні джерела небезпек: ідеологічні, міжпартійні, міжконфесійні та збройні конфлікти; духовне гноблення; війни; тероризм. Соціальні джерела небезпек: проституція; пияцтво; куріння; наркоманія; злочинність. Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини включають в себе цілий спектр

чинників як антропогенного, так природного та техногенного походження, які за певних умов сягають масштабів надзвичайних ситуацій. Людина може втратити своє життя чи здоров'я або отримати травми внаслідок соціальних і воєнних конфліктів, терористичних актів, екстремальних ситуацій криміногенного характеру та інших небезпечних подій [33].

Вплив соціальних факторів може виявлятися як у вигляді вогнепальних ран, механічних ушкоджень, травм та забиття, розтрощень та переломів кісток, отруєнь, опіків тощо, так і у формі різних захворювань під час різних соціальних небезпек. Соціальними називаються небезпеки, що отримали широке розповсюдження в суспільстві та ті, що загрожують життю і здоров'ю людей. У своїй основі соціальні небезпеки породжуються соціально-економічними процесами, які протікають у суспільстві. Наркоманія – це важке захворювання, що завдає серйозної шкоди здоров'ю, призводить до деградації особистості, інвалідності й смерті в молодому віці. Наркоманію визначають як „стан епізодичного або хронічного отруєння“, викликаний багаторазовим введенням наркотику. Комітет експертів ВООЗ розрізняє в наркоманії, як хворобі, два стани – залежність та звикання. Психічна залежність – це форма взаємовідносин між наркотиком і особистістю, і ці взаємовідносини залежать як від специфічності ефекту наркотику, так і від потреб особистості, які цей наркотик задовольняє. Фізична залежність – це стан адаптації, який виражається в явних порушеннях фізіології у разі припинення вживання наркотиків. Це явище перебуває у безпосередньому зв'язку з фармакологічною дією наркотику на живу клітину.

Україна є найбільш ураженою в Східній Європі. За офіційними даними, у нас налічується вже майже 400 000 ВІЛ-інфікованих. Особливе значення має той факт, що 80% всіх ВІЛ-інфікованих становлять ін'єкційні наркомани віком статевої активності (від 15 до 30 років). Шляхи передачі ВІЛ-інфекції: при статевому контакті з інфікованою людиною; під час переливання крові та пересадки органів; при неодноразовому використанні голок та шприців наркоманами; нанесенні татуювання; при пошкодженні шкірних покривів,

слизових оболонках медичним інструментом, забрудненим ВІЛ; при контакті з інфікованими ВІЛ тканинами та органами від інфікованої матері - плоду під час вагітності чи при годуванні грудним молоком. Тероризм – це форма злочину проти суспільної безпеки, що полягає у насильстві, політичному екстремізмі, застосуванні найжорстокіших методів насилля, включаючи фізичне знищення людей, для досягнення певних цілей Існує три основних види тероризму: політичний, релігійний та кримінальний. Найбільш поширеними у світі терористичними актами є: - напади на державні або промислові об'єкти, які призводять до матеріальних збитків, а також є ефективним засобом залякування та демонстрації сили; - захоплення державних установ або посольств (супроводжується захопленням заручників, що викликає серйозний громадський резонанс); - захоплення літаків або інших транспортних засобів (політична мотивація - звільнення з тюрми товаришів по партії; кримінальна мотивація - вимога викупу); - насильницькі дії проти особистості жертви (для залякування або в пропагандистських цілях); - викрадення (з метою політичного шантажу для досягнення певних політичних поступок або звільнення в'язнів, форма самофінансування); - політичні вбивства (один із найрадикальніших засобів ведення терористичної боротьби; вбивства, в розумінні терористів, повинні звільнити народ від тиранів); - вибухи або масові вбивства (розраховані на психологічний ефект, страх та невпевненість людей). П'яте питання заняття вимагає дослідження, як інформація може впливати на людину, в чому небезпека такого впливу. Зміна поведінки людини як наслідок інформаційного впливу - це небажана реакція з точки зору безпеки самої людини. Потрібно розглянути алгоритми захисту людини від негативного впливу інформаційних джерел. Поведінка людини, що попала у натовп і хоче себе убезпечити від небезпеки, повинна відповідати певним правилам: 1. Щоб не загинути у натовпі, краще правило – не потрапляти в нього або обминути його. Якщо це не можливо, в жодному випадку не рухатись проти натовпу. 2. Пам'ятайте, що найнебезпечніше – бути затиснутим і затоптаним у тисняві. 3. Люди у паніці не помічають тих,

хто перебуває поруч. Кожен думає про особистий порятунок. Люди пориваються вперед, до виходу. Найбільша тиснява буває в дверях, перед сценою, біля арени тощо. 4. Тому, входячи в будь-яке приміщення, треба звертати увагу на запасні та аварійні виходи, і знати, як до них добратися. 5. Не наближатися до вітрин, стін, скляних дверей, до яких можуть притиснути і таким чином травмувати. Якщо натовп захопив – не чинити йому опір. Потрібно глибоко вдихнути, зігнути руки у ліктях, підняти їх, щоб захистити грудну клітку. Не можна тримати руки у кишенях, чіплятися за щось руками – їх можуть зламати. Якщо є можливість, потрібно застебнути одяг. Високі підбори можуть коштувати життя, так само, як і розв'язаний шнурок. Потрібно викинути сумку, парасольку тощо. Якщо щось впало, ні в якому разі не можна намагатися підняти – життя дорожче. 6. Головне завдання в натовпі – не впасти. Якщо вас усе ж збили з ніг і ви впали на землю, необхідно спробувати звернутися клубком і захистити голову руками, прикриваючи потилицю. При будь-якій можливості треба спробувати встати на ноги. 7. З метою запобігання небезпечним ситуаціям під час проведення масових заходів рекомендується створення так званих груп порятунку. Основне їхнє завдання – своєчасне й оперативне реагування на раптові запити присутніх і недопущення панічних настроїв. Вивчаючи останнє питання заняття, потрібно усвідомлювати, що стрес – це неспецифічна реакція організму у відповідь на несподівану та напружену ситуацію; це фізіологічна реакція, що мобілізує резерви організму і готує його до фізичної активності типу спротиву, боротьби, до втечі. Він виникає у надзвичайних і небезпечних ситуаціях. Кожна людина має нервову систему, яка або активно реагує на стресори, або більш квола. Від цієї реакції залежить, виживе людина, чи ні. Організм людини від природи пристосований до виживання в різних умовах., але вплив цих факторів і наслідки для людини залежать від виду, інтенсивності, часу їх впливу, стану і психофізіологічних характеристик людини, на яку вони діють. Після розгляду теоретичних

питань перевіряється виконання самостійної роботи, заслуховуються доповіді курсантів з їх обговоренням, проводиться тестовий контроль знань.

III. Заключна частина: 10 хвилин.

У заключній частині заняття аналізується та узагальнюється вивчений матеріал, підбиваються підсумки щодо рівня засвоєння матеріалу теми, а також пояснюється завдання на наступну тему практичного заняття. Завдання що виносяться на самостійну роботу курсанта Законспектувати і вивчити питання: 1. Види злочинних посягань на людину.

2. Тероризм: сутність, види, причини, наслідки, методи запобігання та захисту.

3. Поводження людини в натовпі.

4. Правила особистої безпеки поліцейського у випадку спілкування з особами, хворими на СНІД, туберкульоз, гепатит, ВІЛ-інфікованими.

5. Вплив інформаційного чинника на свідомість людини. Маніпуляцію свідомістю.

2. Скласти словник термінів до теми. соціально-політичні конфлікти, зброя та засоби масового ураження, технологічний тероризм, маніпуляція свідомістю, злочинність, шахрайство, корупція, криміналізація суспільства, алкоголізм, наркоманія, ігроманія, натовп, НЛП, булінг, інформаційна безпека, .

Теми рефератів

1. Тероризм: сутність, види, причини, наслідки, методи запобігання та захисту.

2. Зростання злочинності як фактор небезпеки. Види злочинних посягань на людину.

3. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика. Алкоголізм, наркоманія, ігроманія.

4. Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.

5. Корупція і криміналізація суспільства.

6. Маніпуляція свідомістю як соціальний фактор, що впливає на життя та здоров'я людини.